

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЗМІСТ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ НАПРЯМУ "ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ"

У статті наведено характеристику різних видів практик, передбачених освітньо-професійною програмою підготовки бакалаврів напрямку "Здоров'я людини". Визначено мету та завдання навчально-організаційної, педагогічної, виробничої (лікарняної) практики; узагальнено принципи, методи й засоби практичної підготовки студентів-реабілітологів.

Ключові слова: *практична підготовка, навчально-організаційна, педагогічна, виробнича (лікарняної) практики.*

Постановка проблеми. Невід'ємною складовою професійної освіти є практична підготовка, яка спрямована на формування здатності студентів до кваліфікаційної виробничої праці за обраною спеціальністю [2-4]. Бакалаври за напрямом підготовки "Здоров'я людини" є представниками професій типу "людина-людина", що, безперечно, потребує не лише формування професійно необхідних умінь і навичок для надання кваліфікованої реабілітаційної допомоги, а й виховання таких якостей особистості, як відповідальність за людське здоров'я та життя, терпимості, співчуття, розвиток комунікативних здібностей та ін. Реалізація зазначених завдань можлива лише у процесі практичної підготовки. На сьогодні в Україні програма практичної підготовки бакалаврів даного напрямку має розрізнений зміст, терміни, методи, засоби. Це, у свою чергу, потребує детального вивчення зазначеної проблеми з метою пошуку шляхів оптимізації та підвищення якості підготовки бакалаврів напрямку "Здоров'я людини".

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації вивчали Н. О. Белікова, В. О. Кукса, Г. Маланчук, О. І. Міхеєнко, Л. П. Сущенко; питання професійної компетентності висвітлено в наукових працях Л. Б. Волошко; Є. Н. Приступою та А. С. Вовканичем визначено роль та місце фізичної реабілітації в системі охорони здоров'я; наукові інтереси Т. М. Бугері пов'язані з міжпредметними зв'язками у вивченні професійно орієнтованих дисциплін у фаховій підготовці фізичних реабілітологів; окремі аспекти практичної підготовки фізичних реабілітологів розглядали Т. Бойчук, М. Голубєва, Є. Г. Горбачов, О. Левандовський, І. Лусакевич, О. К. Марченко, В. Манжуловський. Проте, проблема практичної підготовки студентів напрямку "Здоров'я людини" залишається не до кінця дослідженою. Поза увагою науковців залишається питання розробки цілісної системи практичної підготовки бакалаврів цього напрямку, що включатиме чітко визначені форми, методи, засоби практичного навчання майбутніх фізичних реабілітологів.

Формулювання мети та завдання роботи. Мета статті полягає в обґрунтуванні змісту, основних методів, засобів та форм практичного навчання студентів напрямку "Здоров'я людини". Реалізація поставленої мети передбачала вирішення таких завдань: 1) розкрити організацію та зміст практик, передбачених освітньо-

професійною програмою підготовки бакалаврів указанного напрямку; 2) розробити структурну схему практичного навчання студентів напрямку "Здоров'я людини".

Виклад основного матеріалу дослідження. Практика є однією з форм організації навчального процесу у ВНЗ, що максимально сприяє розвитку студента як особистості і майбутнього фахівця [1, 6]. Термін "практична підготовка" в педагогічній літературі трактується як складова частина професійної освіти, що відображає закономірності, зміст, методи і форми організації процесу формування вмінь і навичок, який спрямований на формування здатності студентів до кваліфікаційної виробничої праці за обраною спеціальністю [4, 5]. Безперечно, що професійно-практична підготовка бакалаврів напрямку "Здоров'я людини" повинна здійснюватися з урахуванням загальних та спеціальних педагогічних принципів практичного навчання. До загальнодидактичних принципів науковцями віднесено такі: гнучкості, динамічності, системності, створення сприятливого середовища. Спеціальними принципами практичної підготовки є: безперервність, ступеневість, наскрізність, єдність теорії і практики [3, 4].

Практична підготовка бакалаврів напрямку "Здоров'я людини" здійснюється на практичних і лабораторних заняттях з фахових дисциплін та під час проходження практик у спортивних школах, лікарнях, реабілітаційних центрах та ін. Згідно з освітньо-професійною програмою підготовки (ОПП) типовими видами діяльності бакалавра напрямку "Здоров'я людини" є науково-педагогічна, реабілітаційна, спортивно-оздоровча та рекреаційна робота. Реабілітолог здійснює свою діяльність у вищих закладах освіти, науково-дослідних інститутах, лікарнях, поліклініках, спеціалізованих реабілітаційних центрах, санаторіях, профілакторіях, лікарсько-фізкультурних диспансерах, реабілітаційно-спортивних школах інвалідів, центрах з фізичної культури і спорту інвалідів "Інваспорт".

Навчальним планом підготовки бакалаврів напрямку "Здоров'я людини" передбачено три види практики: навчально-організаційна (ознайомча), педагогічна практика в школі, виробнича (лікарняна) практика. Вважаємо доцільним зупинитися на організаційно-змістовому аспекті цих практик.

Навчально-організаційну (ознайомчу) практику студенти проходять на 1 курсі з метою отримання уявлення про майбутню професію та ознайомлення з орга-

нізацією роботи спортивних шкіл, таборів активної реабілітації інвалідів, реабілітаційних центрів різних типів, відділень реабілітації в лікарнях, амбулаторіях та ін. Основними завданнями навчально-організаційної практики визначено: 1) закріплення, вдосконалення та розширення знань, отриманих студентами під час вивчення теоретичних курсів; 2) ознайомлення з організаційною структурою та особливостями функціонування, правових засад та сфери діяльності обраного закладу; 3) ознайомлення з нормативно-правовими, інформаційними, звітними і статистичними матеріалами, посадовими обов'язками працівників; 5) набуття досвіду організаційної та управлінської діяльності з майбутньої спеціальності. Основними базами практик можуть бути реабілітаційно-спортивні школи та реабілітаційні центри різних типів.

Навчально-організаційна практика організовується за "учнівською моделлю", де студенти спостерігають за роботою фахівців-практиків у реальній діяльності, копіюють стиль поведінки та роботи в процесі виконання професійних обов'язків.

Педагогічна практика проводиться на 3 курсі в загальноосвітній школі. Метою практики є узагальнення, систематизація набутих студентами теоретичних знань, вироблення вмін та навичок застосування їх на практиці. Основними завданнями практики є 1) удосконалення вмін розробки схеми спортивно-масового заходу, плану-конспекту уроку; 2) формування практичних умінь ведення облікової та звітної документації; 3) формування вмін аналізувати і творчо узагальнювати досвід передових спеціалістів галузі; 4) навчання організації та проведення пропагандистської роботи щодо залучення осіб до спортивно-масових та оздоровчих занять; 5) закріплення і вдосконалення вмін організовувати та проводити уроки, масові фізкультурно-оздоровчі заходи; дотримуватись "Правил безпеки під час занять фізичною культурою та спортом у загальноосвітній школі". Приступаючи до проходження практики студенти повинні знати методологічні та теоретичні основи фізичного виховання, рекреації та оздоровчої фізичної культури; теоретико-методичні основи організації фізичного виховання в загальноосвітніх навчальних закладах; зміст, засоби та методи фізичної культури; педагогічний контроль у процесі застосування засобів фізичної культури, рекреації та оздоровчої фізичної культури. Бази практики: загальноосвітні школи, спеціалізовані загальноосвітні школи, школи-інтернати.

Педагогічна практика організовується за "змішаною моделлю", яка ґрунтується на поєднанні "учнівської" (1-ша частина практики) та "управлінської" моделей (2-га частина практики). Після проходження педагогічної практики у школі студенти виконують курсову роботу, яка передбачає аналіз, узагальнення та систематизацію даних наукової літератури з обраної теми дослідження та виконання індивідуального завдання, зміст якого пов'язаний з отриманими практичними педагогічними знаннями і навичками (розробка методик

удосконалення й розвитку фізичних якостей, складання план-конспектів уроків фізичного виховання, написання сценарію спортивного свята та ін.).

Отже, узагальненим кінцевим результатом проходження педагогічної практики є вміння студента виконувати самостійно всі види оздоровчо-фізкультурної роботи в школі (уроки фізичної культури, фізкультхвилинка, фізкультпаузи, загартовувальні процедури, спортивні свята, спортивні змагання, години здоров'я, тестування фізичних якостей, педагогічний контроль та ін.).

Виробнича (лікарняна) практика (4 курс) проводиться для перевірки та закріплення знань і практичних навичок студентів, набутих при вивченні основних теоретичних дисциплін та їх подальшого поглиблення й удосконалення під час роботи в лікувально-профілактичних і реабілітаційних закладах. Основними завданнями практики є: 1) узагальнення і систематизація студентами знань, набутих у процесі вивчення циклу професійно-орієнтованих дисциплін медико-біологічного і психолого-педагогічного спрямування; 2) оволодіння спеціальними методичними та організаційно-практичними навичками застосування засобів реабілітації у комплексному процесі відновлення здоров'я, фізичного стану та працездатності, розширення адаптаційних резервів організму хворих та інвалідів; 3) формування стійкого інтересу до професії та потреби в безперервному професійному самовдосконаленні.

Під час проходження виробничої (лікарняної) практики студенти проводять навчально-дослідну роботу (НДРС) за тематикою курсової роботи, передбаченої до виконання навчальним планом, використовуючи знання, отримані у вищому навчальному закладі та результати досліджень, одержаних при проходженні практики, працюють з професійно-спрямованою літературою.

НДРС проводять у формі виконання індивідуальних завдань, внесення в роботу елементів експериментального дослідження, даних аналізу роботи лікарні, відділень, реабілітаційних закладів, доповіді чи повідомлення на науково-практичних конференціях вищезазначених установ, сучасних літературних даних, складання таблиць, схем, діаграм, стендів-лекцій тощо. Якщо декілька студентів працюють за одним напрямком, тематика дослідження може бути однаковою, але виконаною на матеріалі спостережень за різними хворими. Студент також може запропонувати працювати над власною темою, що відповідає програмі виробничої (лікарняної) практики, попередньо узгодивши її зі своїм керівником від навчального закладу. Бази практики: реабілітаційні центри, реабілітаційні відділення лікарень, амбулаторії та ін.

Виробнича практика організовується за "управлінською моделлю", яка передбачає рівноправність студента-практиканта з фахівцем відповідної ланки (під наглядом керівника практики). Від студента вимагають не лише виконання алгоритму надання реабілітаційних послуг на високому професійному рівні,

а й чіткого дотримання правил, інструкцій та трудового режиму.

Отже, узагальненим кінцевим результатом проходження виробничої практики є вміння студентом надавати реабілітаційні послуги у повному обсязі (розробка реабілітаційних технологій, програм, методик для хворих різних нозологічних груп, проведення всіх видів лікувальної гімнастики, масажу, фізпроцедур,

механотерапії та ін.) та давати оцінку їхньої ефективності.

У процесі практичної підготовки студентів напряму "Здоров'я людини", в залежності від завдань практики, використовують різноманітні форми, методи та засоби навчання. У загальному вигляді структурну схему практичного навчання бакалаврів даного напряму представлено на рис. 1.

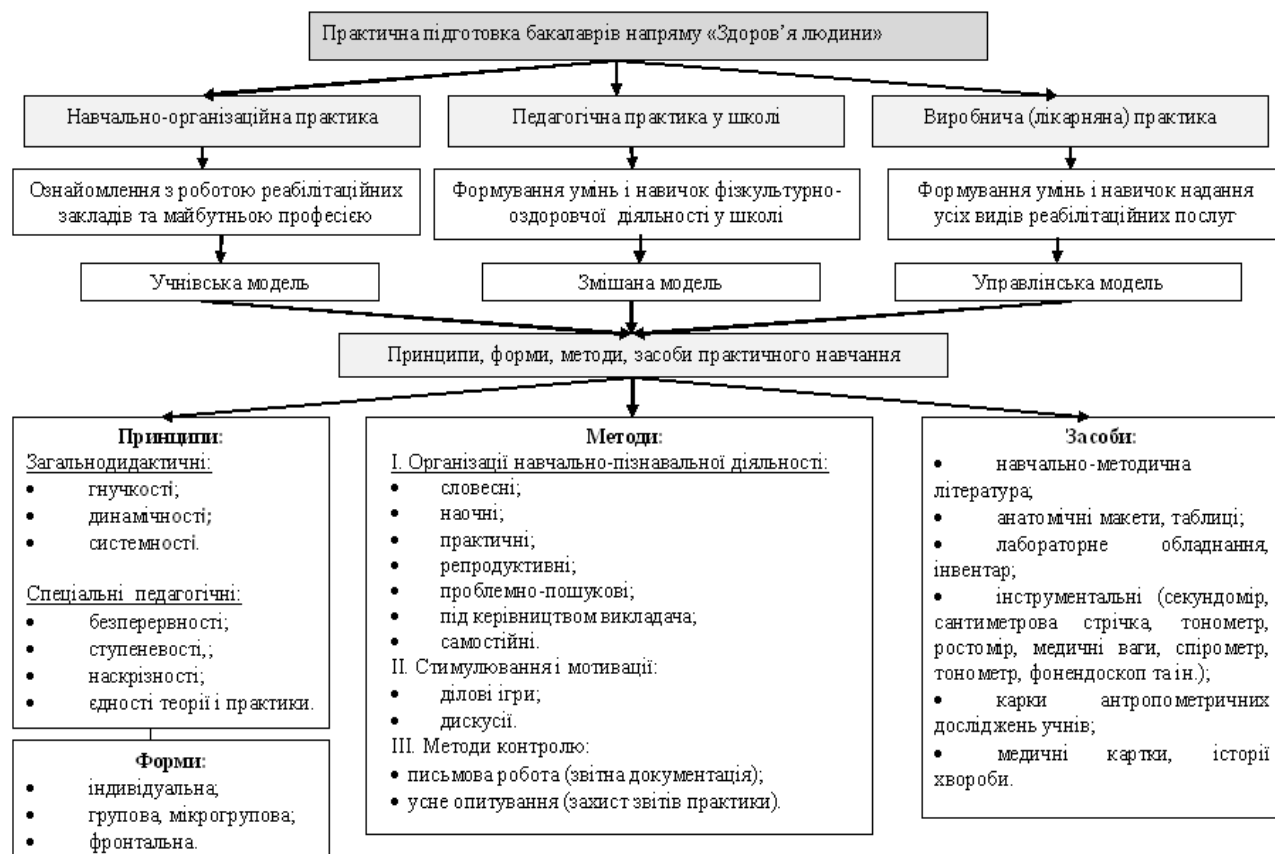

Рис. 1. Схема практичного навчання бакалаврів напряму "Здоров'я людини"

Основним документом організаційно-методичного забезпечення практики є її програма, яка вкладається відповідно до навчального плану та ОПП і включає такі розділи: загальні положення практики (мету, завдання, перелік знань, умінь і навичок), обов'язки студента, обов'язки керівника практики, правила оформлення і ведення звітної документації (зразки документів), перелік ІНДЗ, критерії оцінювання, процедуру захисту звіту з практики, перелік рекомендованої літератури.

Ми повністю погоджуємося з висновками, які зробили науковці Т. Бойчук, М. Голубєва, О. Левандовський, що в процесі практичної підготовки студентів напряму "Здоров'я людини" необхідно застосовувати особистісно-орієнтований підхід до підготовки студентів у незвичних для них клінічних умовах, формування принципів медичної етики і деон-

тології, відповідальності перед хворим за виконану роботу, уболівання за кінцевий результат.

Висновки. Практична підготовка студентів є важливою ланкою професійної освіти. ОПП підготовки бакалаврів напряму "Здоров'я людини" передбачено три види практики: навчально-організаційна (ознайомча), педагогічна практика у школі, виробнича (лікарняна практика). Кожний вид практики має певно визначену мету, завдання, форми, методи, засоби, результат. Практична підготовка студентів цього напряму повинна бути зорієнтована на індивідуально-особистісний підхід і поєднувати навчальну, аналітико-пошукову та науково-дослідну діяльність.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у пошуку нових шляхів підвищення якості професійно-практичної підготовки фахівців з фізичної реабілітації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойчук Т. Методичні принципи оцінювання результатів виробничої практики в системі підготовки фахівців фізичної реабілітації / Бойчук Т., Голубєва М., Левандовський О. // Молода спортивна наука України. – 2008. – Т.4. – С. 18-22.
2. Бугеря Т. М. Формування готовності фахівців з фізичної реабілітації до професійної діяльності на основі міжпредметних зв'язків / Т. М. Бугеря // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2011. – № 1. – С. 17-20.
3. Воробйов М. І. Практика в системі фізкультурної освіти / Воробйов М. І., Круцевич Т. Ю. – К.: Олімпійська література, 2006. – 190 с.
4. Строкаль В. П. Професійно-практичне навчання студентів у структурі екологічної освіти / В. П. Строкаль // Педагогіка вищої та середньої школи. – 2012. – № 35. – С. 36-41.
5. Левочко М. Т. Теоретично-практична підготовка студентів до виробничої практики / Левочко М. Т., Гресь Н. Л. // Вісник Житомирського державного університету. Випуск 45. Педагогічні науки. – Житомир: ЖДУ, 2009. – С. 3-9.
6. Марченко О. Теоретичні й методичні аспекти підготовки студентів-реабілітологів для проведення клінічної практики у хірургічній клініці / Марченко О., Манжуловський В., Лукасевич І. // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2011. – №3. – С. 55-58.

Подано до редакції 11.03.13